

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ
БЕОГРАД

ISSN 0350-5650
COBISS.SR-ID 14717954

МЕШОВИТА ГРАЂА - MISCELLANEA

Књ. XXXIII

УДК: 327.39(=18)(470:497.11/.2)“187”(093)

стр. 301-314

Јована Блажић

**МОСКОВСКИ СЛОВЕНСКИ КОМИТЕТ И
ШКОЛОВАЊЕ СРПСКИХ И БУГАРСКИХ
ПИТОМИЦА (1876-1877)**

Београд
2012

Јована БЛАЖИЋ
Историјски институт
Београд

МОСКОВСКИ СЛОВЕНСКИ КОМИТЕТ И ШКОЛОВАЊЕ СРПСКИХ И БУГАРСКИХ ПИТОМИЦА (1876-1877)*

Апстракт: У раду су представљена три записника са седница Дамског одељења Московског словенског добротворног комитета о ангажовању ове организације у погледу омогућавања школовања српских и бугарских девојчица у руским образовним институцијама, у време великих немира на Балканском полуострву, у којима су управо руски словенски добротворни комитети имали веома запажену улогу.

Кључне речи: Дамско одељење Московског словенског добротворног комитета, Александра Николајевна Стрекалова, Драгиња Стефановић, школовање, Русија.

Словенски добротворни комитети у Русији представљали су друштвене организације, настале непосредно након Кримског рата (1853-1856), са циљем пружања помоћи словенским народима, под аустроугарском и османском влашћу, у културном, просветном и црквеном погледу.¹ Иако

---

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Европа и Срби (1804-1918): Подстицаји и искушења европске Модерне* (Ев. бр. 177031).

¹ О словенским добротворним комитетима у Русији вид. С. А. Никитин, *Славјанские комитеты в России в 1858-1876 годах*, Москва 1960; Ц. Генев, *Славјанските комитети в Русия и българското освободително дело (1858-1878)*, Софија 1986; С. Терзић, *Руски словенофили и српско питање (1856-1878)*, Српско-руски односи од почетка XVIII до краја XX века: зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Српској академији наука и уметности у Београду од 23. до 25. септембра 2010. године, уредио М. Војводић, Београд 2011, 101-102.

званично независни (до октобра 1876.),² већ по свом оснивању, словенски добротворни комитети стављени су под надзор Азијског департмана Министарства иностраних дела, због чега су сматрани средством којим се Руска империја служила да поврати изгубљене позиције на Балкану и учврсти савез са балканским народима.³ Иако нису били чисто словенофилске организације,⁴ сама мисао о њиховом оснивању потекла је управо из круга московских словенофила.⁵ Међу првима, уз одобрење руског цара Александра II Романова (1855-1881), основан је Московски словенски добротворни комитет током зиме 1857/1858. године.⁶

Московски словенски добротворни комитет, око којег су били окупљени највиђенији московски словенофили, попут Алексеја Степановича Хомјакова, Ивана Сергејевича Аксакова, Михаила Петровича Погодина, Нила Александровича Попова и многих других, веома брзо је остварио различите видове сарадње са словенским народима и стекао бројне контакте међу највиђенијим представницима словенских народа, нарочито међу Србима и Бугарима. Осим културне и црквене подршке, у циљу јачања руског утицаја, нарочито су били заинтересовани за пружање

² Улога руских словенских добротворних комитета у пружању помоћи балканским устаницима (1875-1878) и подстицању Србије и Црне Горе да уђу у рат са Турском (1876) била је огромна. Словенски добротворни комитети, нарочито онај у Москви, били су главни заговорници општебалканског устанка, коме би се придружила и Русија, не би ли на тај начин дошло до решавања Источног питања у панславистичком духу – уједињење свих Словена у Свесловенску конфедерацију, са центром у Цариграду и под окриљем руског цара. Пошто се српско-турски рат (1876) завршио страховитим поразом српске војске, и како је негодовање европских сила на активност ових организација постајало све гласније, у октобру 1876. године, руска влада је ограничила рад комитета, стављајући их под окриље Министарства унутрашњих послова. Уочи руско-турског рата (1877-1878), претворени су у друштва, чиме су изгубили сваку самосталност. Због критике руске дипломатије после Берлинског конгреса (1878), Московски словенски комитет је затворен: Н. И. Цимбаев, *И. С. Аксаков в общественной жизни пореформенной России*, Москва 1978, 234-244; С. А. Никитин, *нав. дело*, 341-342.

³ С. А. Никитин, *нав. дело*, 36.

⁴ Иако су ове организације биле део тзв. словенофилског покрета, међу члановима ових комитета било је и представника других идејних струја, попут Михаила Никифоровича Каткова, Сергеја Михајловича Соловјева и других: Исто, 34-35, 59-61.

⁵ Исто, 33; Н. И. Цимбаев, *нав. дело*, 228.

⁶ Током наредног периода, словенски добротворни комитети основани су и у Петрограду, Кијеву и Одеси: С. А. Никитин, *нав. дело*, 47-54.

подршке у домену просвете, у виду давања стипендија представницима словенских народа за школовање у руским образовним институцијама. Словенски добротворни комитети, у сарадњи са Азијским одељењем МИД-а и Министарством просвете, водили су рачуна о питомцима, пружајући им новчану помоћ, али и помоћ у виду неопходних књига и одеће. Међу тим стипендистима била је и неколицина девојака, а једна од првих српских питомица била је Катарина Миловук.⁷

На седници Московског словенског добротворног комитета, одржаној крајем новембра 1870. године, основано је тзв. Дамско одељење са задатком да помаже школовање девојчица из јужнословенских земаља у Русији, у циљу стварања просветног кадра за крајеве под турском влашћу, насељене словенским живљем.⁸ У помоћ реализацији овог дела, иначе иницираног од стране бугарских и српских представника, званичне руске власти су се радо одазвале, увидевши да је овакав вид културно-просветне сарадње изузетно важан и да доприноси јачању руских позиција на Балкану.

Дамско одељење, под председништвом Александре Николајевне Стрекалове, упустило се у остваривање свог основног задатка и убрзо посредовало при отварању прве женске школе за образовање јужнословенских девојчица (1871).⁹ Прва таква женска школа основана је при Алексејевском женском манастиру у Москви.¹⁰ Број ученица које су могле да се школују при овом манастиру био је ограничен на дванаест (на шест бугарских девојчица и шест српских девојчица, од којих је три могло бити из Кнежевине Србије и три са простора Босне и Херцеговине).¹¹ Што се тиче самог одабира питомица, основни услови, да би се отпутовало на

⁷ Катарина (Миловук) Ђорђевић (1844-1913), једна од најобразованијих и најутицајних жена свога времена, по повратку из Русије, предавала је и уједно била управник прве Више женске школе у Београду (од 1863. до 1893.), али и иницијатор оснивања многих друштава, на првом месту, Женског друштва у Београду: Архив спољне политике Руске империје (АВПРИ), Фонд (Ф.) 146, Опис (О.) 495, Фасцикла (Ед. хр.) 12757, Лист (Л.) 16-38, *Белешка о Србима који су се школовали у Русији*.

⁸ АВПРИ, Ф. 146, О. 495, Ед. хр. 11313, Л. 58-58об, Н. А. Попов – П. Н. Стремоухов, 20. новембар 1870; С. А. Никитин, *нав. дело*, 105.

⁹ АВПРИ, Ф. 146, О. 495, Ед. хр. 11313, Л. 53-54, Н. А. Попов – П. Н. Стремоухов, 28. април 1871.

¹⁰ АВПРИ, Ф. 146, О. 495, Ед. хр. 12677, Л. 99-100об, Н. А. Попов о раду Московског словенског комитета, 1873; С. А. Никитин, *нав. дело*, 106; Ц. Генов, *нав. дело*, 97.

¹¹ АВПРИ, Ф. 146, О. 495, Ед. хр. 11313, Л. 43-44, Н. А. Попов – П. Н. Стремоухов, 20. октобар 1871.

школовање у Русију, били су да кандидаткиња потиче из угледне, сиромашне и русофилски оријентисане породице, да је православне вероисповести и да је старостног узраста између осам и тринаест и по година.¹² Школовање ових девојчица у Русији, поред прве припремне године,¹³ трајало је још четири године, током којих се настава слушала искључиво на руском језику.¹⁴ Након завршеног школовања, питомице Дамског одељења, враћале су се у своје крајеве, добро припремљене за позив народних учитељица. Прва генерација питомица која је ступила у школу при Алексејевском манастиру,¹⁵ допутовала је у новембру 1871. године и ту се задржала све до почетка априла 1876. године, када су се уз финансијску помоћ Московског словенског добротворног комитета вратиле у своје крајеве.¹⁶ По повратку из Русије, питомице су добијале просветну службу, па је тако једна од српских питомица, Марија Јовановић, постављена за предавача руског језика у Вишој женског школи у Београду.¹⁷ Међутим, треба имати на уму, да нису сви питомци успели да преброде суровости руске климе, па су неки због здравствених разлога прекидали школовање и враћали се кућама, док су неки и подлегли болестима, попут српске питомице Катарине Павловић.¹⁸

¹² *Циркуларна нота Азијског департмана МИД-а руским конзулима у балканским земљама*, 25. мај 1871, Москва-Србија, Београд-Русија: документа и материјали. Друштвене и политичке везе 1804-1878, II, приредили М. Јовановић, А. Тимофејев, Љ. Кузмичева и Е. Иванова, Београд-Москва 2011, 240-242; Научно-истраживачко одељење рукописа Руске државне библиотеке (НИОР РГБ), Ф. 231/IV, П. 2, Ед. хр. 102, Л. 1-6.

¹³ Само питомице млађе од једанаест године, без знања руског језика, морале су прво да прођу припремну годину, како би се добро припремиле за наставак школовања и савладале језик.

¹⁴ АВПРИ, Ф. 146, О. 495, Ед. хр. 11313, Л. 57-58об, *Н. А. Попов – П. Н. Стремоухов*, 8. јун 1871.

¹⁵ Тада је допутовало пет српских питомица, међу којима су биле Катарина Стојковић, Даница Урошевић, Ана Спасић, Катарина Павловић и Марија Јовановић: *Митрополит Михаило – Н. А. Попов, Крагујевац, 1. октобар 1871*, Москва-Србија, Београд-Русија: документа и материјали. Друштвене и политичке везе 1804-1878, II, 259-260.

¹⁶ Ц. Генов, *нав. дело*, 97.

¹⁷ *Писмо управници Више женске школе, Београд, 5. септембар 1877*, Архив Србије (АС), Министарство просвете, IX 189/1877.

¹⁸ *Митрополит Михаило – Игуманија Антонија, Београд, 10. децембар 1873*, Москва-Србија, Београд-Русија: документа и материјали. Друштвене и политичке везе 1804-1878, II, 267.

Дамско одељење Московског словенског добротворног комитета, и у годинама Велике источне кризе (1875-1878), без обзира на развијену активност словенских добротворних комитета на Балкану која је изискивала велике материјалне издатке,¹⁹ наставило је са стипендирањем школовања српских и бугарских девојчица у Русији, и то у још већем обиму него до тада. У јеку првог српско-турског рата и великог страдања српске војске на фронту, међу којима су били и руски добровољци на челу са генералом Михаилом Григорјевичем Черњајевим, број добровољних прилога и број чланица ове организације се нагло увећао. Многе угледне московске даме приступиле су чланству Дамског одељења, настојећи да на себе преузму терет школовања појединих питомица. Користећи се одјеком страдања „словенске браће“, чланови ове организације активно су прикупљали прилоге широм Русије, организујући различите аукције и културне манифестације.

Приређени документи нуде нам нова сазнања у виду имена и презимена питомица, њихових добротвора, назива образовних институција које су похађале, као и имена и презимена личности под чијим окриљем је Дамско одељење функционисало. Поред Ивана Степановича Иванова са бугарске стране, и митрополита Михаила са српске стране, као неко ко је тесно сарађивао са Дамским одељењем у вези са школовањем девојчица, помиње се и Драгиња Стефановић, која је на себе преузимала одговорност да изабере и допрати до Москве будуће питомице српске националности. Пошто је додељени задатак успешно обављала, Московски словенски добротворни комитет, у знак захвалности, изабрао је Драгињу Стефановић за свог члана.

По доласку у Москву, на предлог Дамског одељења, питомице су распоређиване по различитим образовним институцијама или приватним домовима добротвора. Треба истаћи да ни ти добротвори нису могли бити било ко. Да би се добротвору, који је изразио жељу да води рачуна о школовању једне или више девојчица, поверио један такав задатак, он је морао бити добро познат Московском словенском добротворном комитету и морао је да се и писмено обавезе да ће водити рачуна да питомицама обезбеди средства за стицање гимназијског степена образовања.

Приређени записници са седница Дамског одељења Московског словенског добротворног комитета, сачувани у оригиналу, похрањени су у

---

¹⁹ Током Велике источне кризе, словенски добротворни комитети активно су помагали балканске народе, шаљући им новчану помоћ, помоћ у житу и медицинским средствима, као и санитарне одреде и добровољце.

Централном историјском архиву града Москве,²⁰ у фонду Московског словенског добротворног друштва, под сигнатуром Ф. 1901, О. 1, Д. 2. У раду, приређивач се трудио да интервенције у тексту сведе на најмању могућу меру. Најчешће су додавани интерпункцијски знаци, док су скраћено написане речи допуњене у угластим заградама. Датуми, мале заграде и подвлачења пренета су из оригинала.

* * *

1.

Записник са седнице Дамског одељења Московског словенског комитета о великом одзиву добротворки и прикупљању прилога у корист школовања девојчица из словенских земаља

3 октября 1876 года

В начале заседания секретарь Дамского отделения И. А. Ивинский прочел доклад, их которого положение дела о призрении и воспитании славянских девицсирот представилось в следующем виде:

Циркулярное письмо председательницы²¹ Дамского отделения к начальницам женских учебных заведений имело своим следствием то, что многия из них поспешили вступить в число членов Комитета, а вместе с тем заявили о своем желании взять славянских девицсирот на воспитание без всякого со стороны Славянского благотворительного комитета вспомоществования. До 3-го октября такия заявления поступили от Е. Н. Соколовой и Л. В. Войлошниковой. Кроме того начальница I-ой гимназии Н. И. Соц заявила о желании учредить на свой счёт стипендию для одной славянки в подведомственной ей гимназии, а начальница 3-й гимназии кн[ягина] Е. С. Горчакова представила 60 р[ублей] с[еребра], собранныя с подобною же целью воспитанницами 3-й гимназии.

От Преосвященнейшего Леонида, архиепископа ярославского, получено письмо с извещением, что в Казанском Ярославском монастыре уже готово помещение для 6 девочек, и независимо от того ведутся пере-

²⁰ У даљем тексту ЦИАМ. Велику захвалност приређивач дугује Катерини Владимировној Ивановој (ЦИАМ) која му је омогућила да дође до копија ових докумената.

²¹ Александра Николајевна Стрекалова (1821-1904).

говору с игуменьями Рыбинского, Ростовского и Мологского монастыря об устройстве помещений для славянских сирот при подведомственных им монастырях.

Получено извещение от жительницы г[орода] Ярославля П. А. Соболевой о желании ея устроить на ея личныя средства приют для 10 славянских девочек. С этою целью г[оспо]жа Соболева даст под приют принадлежащий ей в Ярославле дом в 14 комнат, а на содержание девочек жертвует проценты с капитала в 10.000 р[ублей] с[еребра].

От игуменьи Страстного монастыря в Москве м[атушке] Евгении получено извещение о желании ея устроить в подведомственном ей монастыре приют на 6 славянских девочек. Монастырь предлагает от себя помещение с отоплением и прислугою, а также надзор за девочками и обучение их Закону Божиему, русскому и французскому языку. На содержание девочек желает получать от Дамского отделения Славянского благотворительного комитета на 50 р[ублей] с[еребра] в год, да на первоначальное обзаведение 28 р[ублей] с[еребра], что приходится на воспитанницу около 48 р[ублей] с[еребра].

Устройство склада Дамского отделения для приема пожертвований и продажи пожертвованных вещей окончено настолько, что он может открыть свои действия, как только из числа членов Дамского отделения явятся дамы желающия принять на себя труд дежурить в себе.

По прочтении доклада А. Н. Стрекалова заявила о желании С. Н. Фишер взять одну славянскую девицу на воспитание в учрежденной ею классической гимназии.

Л. Ю. Ионина заявила, что имеющая свой пансион, Ш. И. Эвениус принимает одну славянку на воспитание безвозмездно, а другую согласна принять за уменьшенную плату, а именно за 200 р[ублей] с[еребра] в год.

М. Ф. Дюмушель заявила о своей готовности также принять в свой пансион одну воспитанницу безвозмездно.

Н. Г. Высотский сообщил о таком же желании кн[ягине] О. Н. Мещерской.

Все эти предложения решено принять с благодарностью.

Предложение П. А. Соболевой об устройстве приема решено принять, причем поручено А. Н. Стрекаловой благодарить её за пожертвование, а также снестись с нею для получения более подробных сведений о начатом ею деле.

Предложение игуменьи Страстного монастыря м[атушке] Евгении решено иметь в виду. Не выдавая 287 р[ублей] с[еребра] на первоначальное обзаведение 6 девочек решено постараться добыть то, что нужно для

этого путем пожертвований. Переговоры по этому делу с игуменьей Страстного монастыря, а равно и сношения с другими монастырями, где современем имеют быть устроены школы и приюты решено поручить Н. Г. Высотскому.

Открыть в складе Дамского отделения прием пожертвований и начать продажу вещей решено 5 октября.

Решено, что необходимо иметь особую смотрительницу склада с жалованьем в размере 20 р[ублей] с[еребра] в месяц, а также двух артельщиков с платою одному 20, а другому 15 р[ублей] с[еребра] в месяц.

Принять заявления от присутствующих дам, выразивших желание дежурить в складе и составить список дежурных.

М. А. Толбухина сообщила о результате благотворительного спектакля 29 сентября. 300 р[ублей] с[еребра] устроители спектакля пожертвовали в пользу семейств русских добровольцев²², а 100 р[ублей] с[еребра] поступили в пользу фонда Дамского отделения.

Н. А. Попов²³ сообщил о том, что несколько южных славян, студентов Университета²⁴, а также учеников других учебных заведений в Москве находятся в крайне стесненном положении, так что было бы очень желательно найти средство помочь им устройством дешевых квартир и дешевых обедов. Решено принять сообщение Н. А. Попова во внимание с тем, чтобы оказать вспомоществование недостаточным студентам славян, когда то позволят средства Дамского отделения.

Н. А. Попов высказал мысль об устройстве публичных лекций по разным вопросам славянской истории и этнографии с тем, чтобы сбор с

²² Мисли се на породице руских добровољаца који су, на челу са генералом Черњајевим, ратовали на страни Србије и Црне Горе, у рату против Османске империје (1876). Нарочито у време тога рата, под окриљем словенских добротворних комитета, широм Русије сакупљани су добровољни прилози, организоване музичке вечери и позоришне представе, где су људи могли давати своје прилоге како балканским народима тако и породицама руских добровољаца. Московски словенски добротворни комитет, на челу са Иваном Сергејевичем Аксаковим, који је иначе и финансирао пут генерала Черњајева у Кнежевину Србију, водио је рачуна о материјалном стању породица руских добровољаца, дајући им немалу једнократну новчану помоћ: Руски државни војно-историјски архив (РГВИА), Ф. 726, О. 1, Д. 213, Л. 1-2об, *И. С. Аксаков – А. А. Черњајева, 22. август 1876.*

²³ Нил Александрович Попов (1833-1891) – руски историчар, слависта, професор Московског универзитета и дугогодишњи секретар Московског словенског добротворног комитета.

²⁴ Мисли се на Московски универзитет.

лекций поступил в пользу фонда Дамского отделения. Решено принять эту мысль во внимание.

В виду затруднений, возникающих приписывании болгарских девиц чрез русское посольство в Константинополе решено поручить Н. А. Попову снестись по этому делу с людьми ему известными в Букуреште, Белграде и других местах.

В конце заседания присутствовавшая г[оспо]жа Драгиня Стефанович, которой поручено было везти в Москву 8 сербских девиц для помещения их в училище при Алексеевском монастыре, в нескольких прочувствованных словах, сказанных по сербски, высказала Дамскому отделению особенно председательнице его А. Н. Стрекаловой горячую благодарность за труды по призрению и воспитанию славянских девиц в Москве.

[Подписи: А. Н. Стрекалова, А. Ионина, С. Волеская, А. Шернваль, М. Стальке, В. Дубровина, Е. Ляссотович, Л. Шаховская]

(ЦИАМ, Ф. 1901, О. 1, Д. 2, Л. 2-4)

2.

Записник са седнице Дамског одељења Московског словенског комитета о смештању питомица које су допутовале у Москву и новоизабраним заштитницама појединих образовних институција у којима су девојчице смештане

2 января 1877 года

В начале заседания прочтен благодарственный рескрипт Ея Светлости сербской княгини Наталии²⁵ на имя председательницы Дамского отделения С[лавянского] б[лаготворительного] к[омитета].

Выслушано заявление И. Ф. Марконета о желании двух ему известных лиц взять на воспитание по одной болгарке. Постановлено:

²⁵ Мисли се на рескрипт тадашње српске кнегиње, будуће српске краљице Наталије (Кешко) Обреновић (1859-1941), под чијим је покровитељством у Београду, непосредно пре избијања устанака у Босни и Херцеговини 1875. године, основано прво Женско друштво, на челу са Катарином Миловук, кога су финансирали руски словенски добротворни комитети. По избијању рата (1876), Женско друштво често се обраћало словенским добротворним комитетима за помоћ избеглицама и рањеницима, нарочито оном у Петрограду.

просить г[осподи]на Марконета войти в переговоры с этими лицами и о результате их сообщить председательнице Дамского отделения.

Доложено о помещении болгарина Георгия Топалова, находящегося на попечении Дамского отделения в частное учебное заведение с курсом реальных училищ г[осподи]на Долгополова. Решено: оставить Топалова в этом учебном заведении до истечения настоящего академического года, но потом в виду обнаруживаемых мальчиком способностей и желания учиться похлопотать о помещении его в какое-либо учебное заведение с программой классических гимназий для того, чтобы не лишить его возможности вступить в университет.²⁶

Прочтены письма сербского митрополита Михаила²⁷ к председательнице Дамского кружка в Петербурге О. К. Граве с просьбою о переводе девицы Надежды Янкович из Петербургской Мариинской гимназии в одно из учебных заведений г[орода] Москвы. Решено: уведомить г[оспо]жу Граве о согласии Дамского отделения принять девицу Янкович в число своих воспитанниц.

Прочтено письмо председателя Общества распространения образования между болгарами в Кишиневе И. С. Иванова²⁸ с ходатайством о помещении в один из московских институтов болгарской девицы Розы Живковой. Постановлено: исполнить это ходатайство.

Доложено о прибытии в Москву из Константинополя 24 болгарок от 8 до 12 летнего возраста, которым отведено временное помещение в Владычье–Покровской общине сестер милосердия.

Распределены прибывшие девицы по личным местам следующим образом:

в Екатерининский институт:

Роза Живкова

Живка Аршинколова

Марийка Кожухарева

---

²⁶ Током шездесетих година XIX века, у периоду тзв. “великих реформи” у Русији, реформисањем образовања донети су бројни закони, између осталог и *Закон о гимназијама и прогимназијама*, којим су створена два типа гимназија, класичне и реалне. У складу с тим, донета је важна одредба да се само после завршене класичне гимназије може директно ступити на универзитет.

²⁷ Митрополит српски и архиепископ београдски Михаило (Милоје) Јовановић (1826–1898), истакнути русофил и члан Московског словенског добротворног комитета, школован је у Кијевској духовној семинарији и на Кијевској духовној академији.

²⁸ Иван Степанович Иванов, близак сарадник Московског словенског добротворног комитета.

в Александровский институт:

Стояна Ильчева

Дида Гешанова

в Елисаветинский институт

Параскева Бусилкова

Гена Калугерова

в пансион г[оспо]жи Демушей

Параскева Мачева

в пансион г[оспо]жи Мача

Зорница Найденова

в пансион г[оспо]жи Добринской

Стояна Гешанова

в пансион кн[ягини] Мещерской

Стойка Стоянова Бояджиева

в пансион г[оспо]д Соколовых

Невена Клиссурина

в Александринскую школу (попечительница Е. А. Свербеева)

Велика Хараламбава

в Симоновскую школу (попечит[ителя] В. С. Ершова)

Мария Младенова

в Ольгинскую школу (попечит[ителя] В. Д. Арнольда)

Мария Налбанова

к г[оспо]же Озеровой

Стояна Гулякова

в Страстной монастырь

Мария Вутекова

Цветана Гужева

Мария Белопитова

в Хотьков монастырь

Параскева Бабачева

Мария Гешанова

Пелагая Доброва

Крестана Овчарова

Видана Ганчева

По предложению председательницы А. Н. Стрекаловой избраны попечительницы по одной к каждому учебному заведению, в котором будут воспитываться славянские девицы.

Изъявили согласие принять на себя звание попечительниц:

при Екатерининском институте

————— Е. Н. Ляссотович
при Александровском институте –
Стальке
при Елисаветинском институте –
Черина
при пансионе кн[ягини] Мещерской – А. К. Шернваль
при пансионах г[оспо]жи Мача и г[оспо]жи Добринской
- Л. Ю. Ионина.

[Подписи: В. Попова, Д. Стефанович, М. Черина, М. Стальке, Е. Ляссотович, В. Дубровина]

(ЦИАМ, Ф. 1901, О. 1, Д. 2, Л. 13-14об.)

3.

Записник са седнице Дамског одељења Московског словенског комитета о питомицама које су допутовале у Москву и њиховом смештању у образовне институције при манастирима или у приватне домове

7 фебруара 1877 года

Г[осподин] секретарь²⁹ заявил о прибытии в Москву из Белграда 19 сербских девиц, 2 болгарок и 2 мальчиков сербов, которые немедленно по приезде были помещены в Владычье-Покровской общине сестер милосердия.

14 из приехавших девиц были, согласно предложению г[осподина] секретаря, распределены следующим образом по местам, заготовленным Дамским отделением для призрения славянок:

Лепосава Стефанович³⁰, Милица Иванович, Екатерина Иванович, Томания Радакович – назначены к поступлению в училище Алексеевского монастыря;

²⁹ Мисли се на секретара само Дамског одељења, И. А. Ивинског. Дужност секретара Московског словенског добротворног комитета у то време обављао је Нил Александрович Попов.

³⁰ Лепосава Стефановић, заједно са српским питомицама, Аном Вујадиновић, Милевом Ђорђевић, Аном Пишекић и Аном Спасић, успешно је окончала своје школовање у Русији и 1880. године вратила се у земљу: *Белешка кнеза Долгорукова о требовању новца од бившег Московског словенског комитета, 5. мај 1880*, ЦИАМ, Ф. 1901, О. 1, Д. 1, Л. 71-71об.

Милица Милькович, Иованка Гаврилович, Круна Драгойлович, Елена Драгойлович, Милица Дьячкович, Мария Мамарович – в приют, устроенный при Рождественском монастыре в г[ороде] Ростове (Ярославск[ой] губ[ернии]);

Четыре девочки приняты на воспитание частными лицами, а именно: Зорка Петрович и Даница Петрович – граф[иней] М. В. Бутурлиной (в Тамбове)³¹, Даринка Петкович – А. А. Фадеевым и Любиза Железкович – Ю. Н. Дунаевой.

В виду многочисленных заявлений со стороны частных лиц о желании их брать славянок на воспитание обсуждался вопрос о том, на каких условиях Славянский комитет может удовлетворить этим желанием. Решено: отдавать славянок на воспитание исключительно лицам, известным Комитету, и требовать с них письменное обязательство в том, что они дадут своим воспитанницам средства получить гимназическое образование.

Решено просить г[оспо]жу Драгию Стефанович³² принять звание члена Славянского благотворительного комитета в благодарность за успешное выполнение поручения, возложенного на нее Комитетом, по доставлению сербских девиц из Белграда в Москву.

(ЦИАМ, Ф. 1901, О. 1. Д. 2, Л. 15-15об.)

³¹ Грофица Марија Васильевна Бутурлинова.

³² Недуго након ове одлуке, представник Московског словенског добротворног комитета у Београду, гроф П. А. Гольенишџев-Кутузов писао је секретару Нилу Александровичу Попову, да према чаршијским причама и сведочењима родитеља стипендисткиња, Драгиња Стефановић ужива репутацију „дволичне и несавесне личности“, која је девојчице за школовање у Русији бирала из редова богатих породица примајући за то мито од њихових родитеља: *П. А. Голенишџев – Н. А. Попов, Београд, 7 (19). март 1877*, Москва-Србија, Београд-Русија: документа и материјали. Друштвене и политичке везе 1804-1878, II, 498-500.

Jovana Blažić

**MOSCOW SLAVIC COMMITTEE AND THE EDUCATION OF
YOUNG SERBIAN AND BULGARIAN LADIES (1876-1877)**

Summary

Three prepared protocols from the meetings of the Ladies' Group of the Moscow Slavic Benevolent Committee, handwritten by the secretary I. A. Ivinski and signed by its most eminent members, represent an important historical testimony on accomplishments of this organization in terms of cultural and educational cooperation with Serbian and Bulgarian people during the turmoils on the Balkan Peninsula in the time of the First Serbian-Turkish war (1876-1877). During this war, the achievements of the Russian Slavic Benevolent Committees reached the climax.

From its foundation (1858), Moscow Slavic Benevolent Committee, supported by the official members of the Russian government, with the help of Slavic Benevolent Committees from Petrograd, Kiev and Odessa, worked on establishing the solid relations with Balkan people, and helping them from the cultural, educational, clerical, and later on, military point of view. One of their main tasks was to educate the Slavic youth in Russia, in order to form the teaching staff for the Slavic countries under the Ottoman rule. The above-mentioned proceedings contain valuable pieces of information about South-Slavic girl scholars chosen for the teaching profession, about educational institutions they attended, as well as the records about the organization itself and people under whose auspices these girls were educated.

Keywords: Ladies' Group of Moscow Slavic Benevolent Committee, Alexandra Nikolaevna Strelakova, Draginja Stefanovic, Education, Russia.

Чланак примљен: 13. 04. 2012.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 20. 08. 2012.